

The Development of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society¹

Kittichai Suthasinobol²

Received: August 1, 2012

Accepted: August 15, 2012

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society; 2) to learn about the efficiency of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society for grade 6 students. The sample used was 42 grade 6 students from Anubal Nakhon Nayok School of 2011 academic year. The instruments used included: 1) instructional model evaluation questionnaire, 2) lesson plans based on Buddhist principles, 3) student physical behavior observation form, 4) student social behavior observation form, 5) student emotional behavior observation form, 6) achievement test, 7) student journal, 8) teacher journal, and 9) student opinion record form. Numerical data were analyzed for means, percentage, t-test dependent sampling. And the qualitative data were analyzed using content analysis. The research findings were as follows: 1. The experts' opinion towards the teaching model was highly positive ($X=4.71$) 2. The Development of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society composed of 7 steps: 1) Confident Building & present problem 2) Observation 3) Perception 4) Exploration 5) Investigation 6) Wisdom development & Conclusion and 7) Evaluation & Implementation. 3. The three aspects of students behaviors, physical, social skill, and emotional behaviors have significantly improved from 33.33% before the implementation on the teaching model to 66.66% to 100% after the implementation. Students post test achievement scores were also significantly higher than their pre test scores at .01 level. It can be concluded that the Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society principles can be used effectively.

Keywords: integrated instructional model, buddhist principles, sufficiency economy philosophy

¹ Research Report

² Lecturer in Elementary Education Program, Education Faculty, Srinakharinwirot University
E-mail: dr.kittichai2010@gmail.com, Tel.668-9521-7826

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน¹

กิตติชัย สุธาสิโนบล²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน และเพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤตินักเรียน [กายภาพนา (Physical Development) และศีลภาวนาของนักเรียน (Social Development)] จิตใจของนักเรียน [จิตตภาวนา (Emotional Development)] และปัญญาของนักเรียน [ปัญญาภาวนา (Wisdom Development)] กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ปีการศึกษา 2554 จำนวน 42 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน แผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาพนา) แบบสังเกตพฤติกรรมด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน แบบบันทึกการสอนของผู้สอน และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้คะแนนเฉลี่ย ค่าร้อยละ เปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละ การเปลี่ยนแปลง และทดสอบค่าที และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ายู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กระบวนการจัดการเรียนการสอน 7 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นสังเกต ขั้นสัมผัส ขั้นสำรวจ ขั้นสืบค้น ขั้นสังสมปัญหาและลงข้อสรุป และ ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ 3) ผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาพนา) พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรก ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ แนวพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

¹ รายงานการวิจัย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: dr.kittichai2010@gmail.com, โทร.089-521-7826

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 จนถึงสิ้นสุดการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2549) ประเทศไทยประสบกับปัญหาหนักอยู่ 3 ประการตลอดช่วงระยะเวลาของการพัฒนาที่ผ่านมา 40 กว่าปี คือ 1) การขาดความสมดุลในการพัฒนา เช่น เน้นการก่อสร้างโดยสิ่งสิ่งแวดลอมและคุณภาพคน 2) การขาดภูมิคุ้มกัน คือ ไม่สามารถป้องกันวิกฤติต่างๆ รวมทั้งไม่สามารถสร้างปัญญาความรู้ให้พึ่งพาตนเองได้ และการไม่มีความยืดหยุ่นคือ ไม่สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 3) การเจริญเติบโตมีเพียงด้านปริมาณ แต่คุณภาพลดน้อยลง โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 นับเป็นการลงโทษประชาชนส่วนใหญ่ ของประเทศจากการลงทุนในหลายๆ โครงการ ไม่เหมาะสมไม่โปร่งใส (UNDP, 2007) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2549-2554) ที่ได้เน้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจังก็ยังไม่สามารถก้าวหน้าอย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: ข) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เกิดความไม่สมดุลขึ้น เนื่องจากมุ่งพัฒนาแต่เพียงในด้านเศรษฐกิจมากเกินไปเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ ซึ่งขาดความเชื่อมโยงในเชิงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทยยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (2545: 124) ได้กล่าวถึงปัญหาทางด้านสังคมซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าศีลธรรมได้เสื่อมถอยลง เห็นได้จากข่าวอาชญากรรมตามหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีให้เห็นกันอยู่ทุกวันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตกทำให้ผู้คนละทิ้งความคิด และคุณธรรมจึงส่งผลให้คุณธรรมทางด้านจิตใจลดต่ำลงเกิดปัญหาความ

รุนแรงในสังคมไทย ซึ่งสรุปสาเหตุของปัญหาได้ 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาความเจริญทางด้านวัตถุทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมของการบริโภคหรือความต้องการวัตถุ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม มีโจรผู้ร้าย ทั้งโจรในเครื่องแบบและโจรผู้ร้ายจริง ประเด็นที่สอง ปัญหาความเสื่อมทางด้านจิตใจ จากการแสวงหาความเจริญด้านวัตถุ หลงใหลวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คุณค่าด้านจิตใจลดลง และจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่โรงเรียนแยกออกจากวัดทำให้เยาวชนสมัยใหม่ไม่สนใจศาสนา และคำสอนทางศีลธรรม ขาดการอบรมด้านจิตใจจึงส่งผลให้วัยรุ่นขาดความรับผิดชอบตนเอง และสังคม ขาดความเชื่อตรงเริ่มจากพฤติกรรมทุจริตในการสอบเข้าโรงเรียนหรือการเข้าทำงานโดยใช้อำนาจเงิน ดังนั้น เมื่อไปทำธุรกิจก็ไม่มี ความเชื่อสัตย์ และขาดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ประเวศ วะสี (2547: 270-271) ได้กล่าวไว้ว่า

...ล้วนเกิดขึ้นจากอำนาจและภาวะครอบงำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกิดจากศูนย์อำนาจทางโลกตะวันตกที่ชักนำให้มนุษย์ในสังคมโลกมีความรู้สึกนึกคิดที่เหมือนกันหรือมีความประพฤติคล้ายกันในลักษณะสังคมโลกาภิวัตน์ (Globalization) ผลที่ตามมาก็คือ ภาวะล่มสลายของศีลธรรมที่จะนำไปสู่การทำลายความเป็นมนุษยชาติ...

จากกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้สรุปคุณภาพของคนไทยช่วงที่ผ่านมาพบว่า ยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากระบบการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้ยังปรับไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ไม่ได้สร้างคนให้คิดเป็น ทำเป็น และมีคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543: 10) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2549-2554) ที่ได้เน้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการ

พัฒนาอย่างจริงจังก็ยังไม่สามารถก้าวหน้าได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: ข) นอกจากนี้ จากรายงานการวิจัยและพัฒนา นโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตรเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีการนำร่องการใช้หลักสูตรในโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเข้าสู่หลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่ปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเพื่อเพิ่มทักษะและเตรียมความพร้อมผู้เรียนในช่วงชั้นถัดไปยังไม่ได้นำมาใช้มากนักในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งครูผู้สอนบางส่วนยังไม่สามารถปรับและพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระ ที่ทันต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม และมีความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 21)

นอกจากนี้จากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน และจากรายงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการต่างๆ (วิจัย วงษ์ใหญ่, 2542: 2 และ รุ่ง แก้วแดง, 2543: 35-47) สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจำนวนมากยังใช้วิธีการสอนแบบยัดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย มุ่งเน้นสอนเนื้อหา ส่งเสริมการท่องจำมากกว่ามุ่งให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนคิดไม่เป็น ขาดความเข้าใจในการเรียนรู้ ไม่สามารถบูรณาการเนื้อหาสาระต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขาดความกระตือรือร้นในการ

เรียน ระดับสติปัญญาของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และ ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้เท่าที่ควร เนื่องจากนักเรียนไม่สามารถบูรณาการและประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองในการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ขาดความสามารถในการควบคุมจิตใจให้จดจ่อกระตือรือร้นกับสิ่งที่ควรสนใจ และขาดความสามารถทางปัญญาในการเรียนรู้การคิด และการปฏิบัติ

ปัจจุบันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: ข) และการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 11 ที่มีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมืองเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ประเทศ ทั้งนี้การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา ทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนา ด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรม

ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งการกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในมิติการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญ และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: ฉ-ช)

ดังนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายมุ่งให้เกิดความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกเป็นอย่างดี หลักการของปรัชญานี้ตั้งอยู่บนทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถต้านทานต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม ได้แก่ ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ก่อนที่จะน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นต้องสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสมและดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ปัจจุบันได้มีการปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศ ในระยะแรกของการปฏิรูปการศึกษา นักการศึกษาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกระแสของทฤษฎี

การศึกษาใหม่ๆ ที่สนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ปัญญาเป็นฐาน ที่สามารถควบคุมความประพฤติที่ถูกต้อง จิตใจที่มั่นคง และการใช้ปัญญาในการเรียนรู้ ที่สามารถเข้าใจสรรพสิ่งต่างๆ และการจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ความรู้ใหม่ๆ ได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งมีความรู้ที่แยกส่วนเฉพาะด้านเกิดใหม่ตลอดเวลา อันมีผลจากการวิจัยและพัฒนา แต่การจัดการเรียนการสอนแบบแยกส่วน ทำให้ผู้เรียน มีความรู้สีกว่าวิชาต่างๆ ที่เรียนไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นองค์รวมที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน (Jacobs, 2001: 5-12) ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกใช้ และดัดแปลงวิธีสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน โดยนำแนวคิด เทคนิค และวิธีการเข้ามาช่วยเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และเข้าถึงแก่นของความรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอย่างจริงจัง มีการระดมความคิดภายในกลุ่มเป็นการพัฒนาด้านสังคมให้กับผู้เรียน (Slavin, 1995: 49-69) และวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เข้าใจถึงความเป็นจริงของธรรมชาติที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง คือ การจัดการเรียนการสอนตาม แนวพุทธ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2548: 4)

จากความสำคัญดังกล่าว นักการศึกษาของไทยเสนอวิธีการจัดการศึกษาที่นำความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เชื่อมโยงกับพุทธศาสตร์ โดยมีแนวคิดที่ว่า สาระความรู้ต่างๆ กับพุทธศาสตร์เป็นเรื่องที่เข้ากันได้ อย่างกลมกลืน เนื่องจากพุทธศาสตร์เป็นเรื่องความเป็นจริงของธรรมชาติ ถ้าผู้เรียนเรียนรู้อย่างบูรณาการกลมกลืนแล้ว ผู้เรียนจะมีชีวิตที่ดีงาม และดำเนินชีวิตได้อย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์ อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน (พระธรรมปิฎก, 2543: 27; ประเวศ วะสี, 2543: 9-11 และ พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 1)

จากแนวคิดข้างต้น พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 13) ได้เสนอแนวทางในการจัดการศึกษาตามแนวพุทธ กล่าวคือ เป็นการศึกษาเพื่อรู้ความจริงของ

ธรรมชาติ และพัฒนาคนบนฐานของธรรมชาติโดยยึดถือทางสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และตรงกับความจริง ไม่ให้สุดโต่ง เอียงสุด ซึ่งจะพลาดจากตัวความจริง ที่เป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา สามารถสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ การจัดการศึกษา ตามแนวพุทธ เป็นการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี ยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การพัฒนานักเรียนให้สามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น โดยใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขาที่นักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติต่อความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยกกาย (โยนิโสมนสิการ) ให้กับนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 12-13) ซึ่งผลที่เกิดจากการพัฒนานักเรียน นักเรียนจะสามารถพัฒนาตนเองด้านความ สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ พัฒนาตนเองทาง ด้านความ สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม พัฒนาตนเองทางด้านจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นแกนในการฝึก และพัฒนาตนเองทางด้านปัญญา ที่สามารถรู้เข้าใจในสรรพสิ่ง คิดได้ และหยั่งเห็น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 602-604)

จากสภาพและแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เพื่อพัฒนานักเรียนทางด้านความประพฤติ (กายภาพานา: Physical Development) และด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาพานา: Social Development)] พัฒนาด้านจิตใจ (จิตตภาพานา: Emotional Development) และพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจและการคิด (ปัญญาภาพานา: Wisdom Development) ของนักเรียน เพื่อจะนำไปสู่ความเป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในบริบทสังคมไทยยุคปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤติ (กายภาพานา: Physical Development และศีลภาพานา: Social Development) ด้านจิตใจ (จิตตภาพานา: Emotional Development) และด้านปัญญาของนักเรียน (ปัญญาภาพานา: Wisdom Development)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวิธีการดำเนินการ วิจัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อสร้างกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบท ปรัชญา เป้าหมายของโรงเรียน หลักสูตรและสภาพ การจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ต่างๆ และหลักพุทธธรรมที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอน โดยศึกษาเกี่ยวกับปรัชญา เป้าหมายการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการ เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพผู้เรียน สภาพและปัญหาอุปสรรคการเรียนการสอน เอกสารที่ใช้ประกอบการสอน กิจกรรม การเรียนการสอน การวัด และประเมินผล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนด องค์ประกอบและจุดเน้นของกระบวนการเรียนการสอน แบบบูรณาการตามแนวพุทธ

1.2 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อ

สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ โดยการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน จากขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ และเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน ผู้วิจัยประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทำความเข้าใจชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการจัดการเรียนการสอน และรายละเอียดต่างๆ กับครูผู้สอนโดยนำแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ ให้ครูไปทดลองใช้เบื้องต้นเพื่อหาข้อบกพร่องเกี่ยวกับเวลา สถานการณ์ ลักษณะกิจกรรม และเนื้อหาว่ามีความเหมาะสมเพียงใด เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม (Reflect) และ นำแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ ไปให้ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ทดลองใช้จริง ในชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุง ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดลองใช้มาพิจารณาปรับปรุง เพื่อพัฒนาให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ และจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ ที่มีประสิทธิภาพ

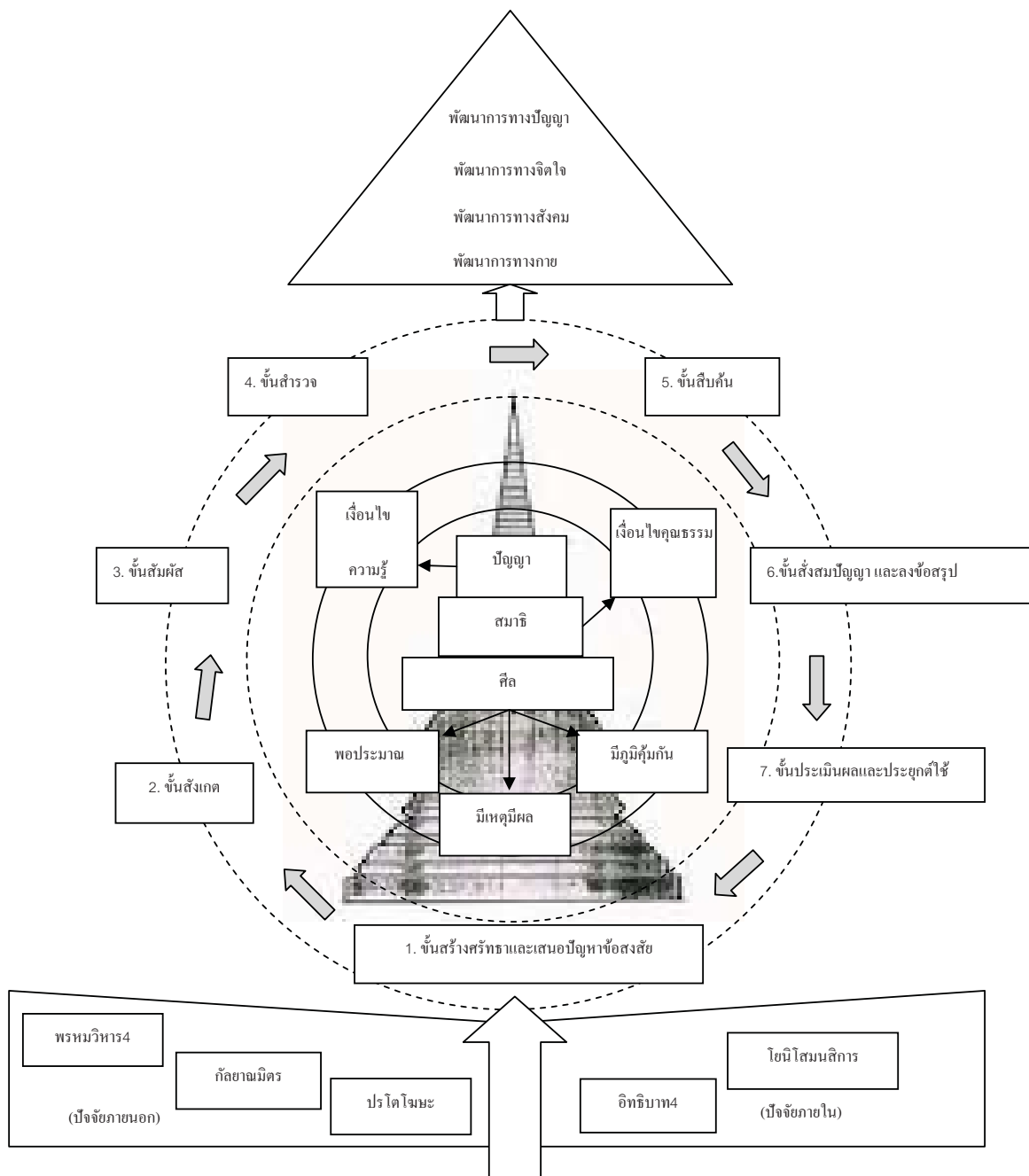
ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบ ผู้วิจัยเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 42 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) โดยผู้วิจัยสามารถติดต่อเพื่อสร้างเครือข่ายได้สะดวก ทั้งผู้บริหารและ

ครูผู้สอนยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยสามารถประสานงานดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และรวบรวมผลการวิจัย ซึ่งเกิดขึ้นจากการวิจัยได้เป็นอย่างดี

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษาแก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรม แสวงปัญญาผ่านระบบไตรสิกขา มีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญหาและลงข้อสรุป และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ซึ่งมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย หลักไตรสิกขา หลักกัลยาณมิตร หลักพรหมวิหาร4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักอิทธิบาท4 และหลักอริยสัจ4 มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษาแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้เป็นองค์รวมโดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนาอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญาที่ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาปฏิบัติอบรมทั้งศีล (Morality) สมาธิ (Concentration) และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) เป็นเรื่องของเงื่อนไขความรู้ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาพประกอบที่ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อน

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะส่งเสริม

พฤติกรรมการณ์เรียนของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ คือมีคะแนนเฉลี่ย 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก ส่วนนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนว่า กิจกรรมการเรียนการสอนและขั้นตอนการเรียนการสอนมีความเหมาะสม

3. ผลการพัฒนาพฤติกรรมการณ์เรียนด้านกาย (กายภาวนา)ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรก

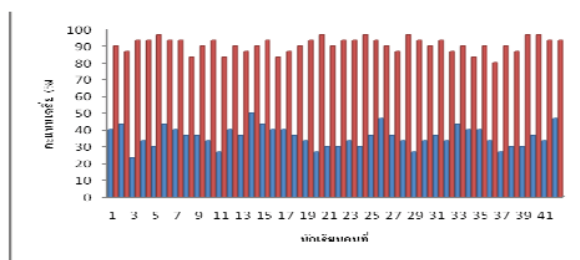
4. ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบฯ พบว่า

4.1 คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นโดยมีรายละเอียดในแต่ละหน่วย ดังนี้

ตาราง 1 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียนหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรรยในตัวตน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	27.21	1.28	41	-43.969**	.000
ก่อนเรียน	42	10.71	1.84	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

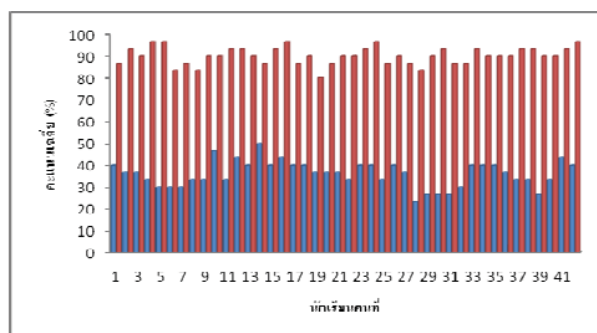
คะแนนก่อนเรียน คะแนนหลังเรียน

ภาพประกอบ 2 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฯ ตามแนวพุทธ ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรรยในตัวตน

ตาราง 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียนหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สรรค์สร้างสิ่งดีในครอบครัว

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	7.81	.21	41	-55.840**	.000
ก่อนเรียน	42	0.81	.74	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คะแนนก่อนเรียน คะแนนหลังเรียน

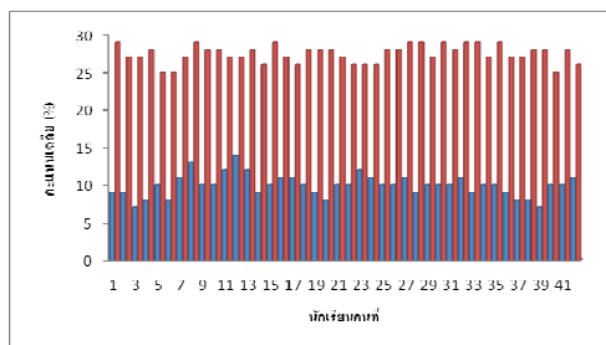
ภาพประกอบ 3 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฯ ตามแนวพุทธ ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สรรค์สร้างสิ่งดีในครอบครัว

ตาราง 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ก่อนเรียนและหลังเรียนหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	27.21	1.19	41	-58.890**	.000
ก่อนเรียน	42	10.71	1.47	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 4 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฯ ตามแนวพุทธของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียนหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

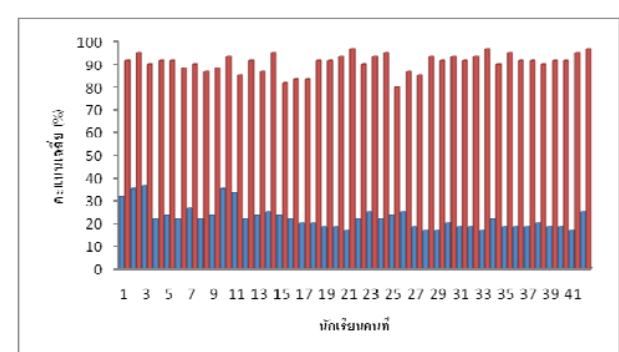
คะแนนก่อนเรียน คะแนนหลังเรียน

ตาราง 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(ปัญญาภวานา) ก่อนเรียนและหลังเรียน (ฉบับรวม)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	54.43	2.45	41	-62.789**	.000
ก่อนเรียน	42	13.36	3.15	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 5 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน (ฉบับรวม)

คะแนนก่อนเรียน คะแนนหลังเรียน

4.2 ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน (ฉบับรวม) พบว่า คะแนนเฉลี่ยผล สัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัย 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ ประเด็นประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ประเด็นผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญาของนักเรียนและประเด็นอื่นๆ ดังนี้

1. ประเด็นประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้

1.1 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะที่ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก อาจเนื่องมาจาก การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดปรัชญาการศึกษาในแนวการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของนักเรียนอย่างเป็นกระบวนการและใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายที่สามารถทำให้นักเรียนถ้อยทอดการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับบีเน (Beane, 1991: 9) ที่กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า เป็นการสร้างความรู้และประสบการณ์ขึ้นใหม่ในลักษณะของ การผสมผสานเนื้อหาที่จำเป็นในชีวิตจริงของนักเรียนเข้าด้วยกันทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริงของนักเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของนักเรียนเป็นสำคัญ (Teavess & Revor, 1990: 9)

นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นกระบวนการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวมรอบด้านสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยฝึกกิจกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงเรื่องความประพฤติที่ถูกต้องในการเรียน จิตใจที่มั่นคง มุ่งมั่น และใช้สติปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองอยู่เสมอ เป็นกระบวนการที่ใช้ไตร่ตรองในการพัฒนาตนเองของ

นักเรียน จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ คือมีคะแนนเฉลี่ย 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก สามารถนำไปพัฒนานักเรียนได้จริง

2. ประเด็นผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญา) ของนักเรียน มีดังนี้

2.1 ผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรก อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาให้นักเรียนสามารถใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชีวิต โดยมีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขาที่นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ศีล หรือด้านความพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพมีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด และการแก้ปัญหาที่เหมาะสม (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ประารถนาดีที่จะพัฒนานักเรียนอย่างดีด้วยความเพียรพยายาม (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2547: 12-13) จึงทำให้ผลการพัฒนาพฤติกรรม การเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนสูงขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (2549: 11-14) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาและการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา 3 ประการเป็นวิธีการที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาของอารยชน (นักเรียน) เป็นฐานซึ่งวิธีการแก้ปัญหาแบบอารยชนนี้ เรียกตามคำบาลีว่า อริยมรรค แปลว่า ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอารยชน หรือเป็นวิธีการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ

นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นยังเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดขึ้นเพื่อวางเงื่อนไขและเตรียมสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่ผู้สอนกำหนด เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปใช้สอน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ข้อมูลความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม วิถีคิด และแสดงออกถึงความสามารถที่จะเรียนรู้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้โดยง่าย และมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Joyce and Weil, 1996: 7; Regolith, 1983: 4) จึงส่งผลให้การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์สูงขึ้น

2.2 ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในภาพรวมและรายพฤติกรรม แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีลักษณะเด่นคือ ใช้กระบวนการที่ดำเนินการโดยใช้ไตรสิกขาในการดำเนินกิจกรรมผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนทั้ง 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4

ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญหาและลงข้อสรุป ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวได้นำแนวคิด ทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ และแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นสากลเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ของเพียร์เจ (Carin, 1997: 38-40 citing Piaget, 1960) การเรียนรู้โดยการค้นพบของ บรูเนอร์ (Bruner, 1960: 33) ที่กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจอย่างจริงจังได้ไม่ว่าผู้เรียนจะมีวุฒิภาวะใด โดยใช้วิธีสอนที่เหมาะสม ผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถและพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน ทำเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป และวิธีสอนที่มุ่งให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเองทำให้นักเรียนมีความรู้คงทน ถ้าย่อยการเรียนรู้ได้ดี การพัฒนาทักษะระดับพื้นฐานสู่พฤติกรรมระดับสูง ของ บลูม (Bloom) ที่กล่าวว่า ผู้สอนควรจำแนกพฤติกรรมเป็นทักษะย่อยๆ ให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และค่อยๆ พัฒนาไปสู่พฤติกรรมระดับสูง โดยเรียงลำดับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน จากน้อยไปสู่ที่ซับซ้อนมากขึ้น และสอดคล้องกับ การวิเคราะห์กิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะ เป็นพื้นฐานสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ของ กาเย่ (Romiszowski, 1987: 168-171; citing Gagne, 1974) ที่กล่าวว่า การสอนจะต้องมีการเรียงลำดับทักษะเบื้องต้น โดยผู้สอนควรวิเคราะห์กิจกรรมที่สอนว่าผู้เรียน จะต้องมีความรู้ใดเป็นพื้นฐานมาบ้างจนกระทั่งนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีการสร้างเสริมความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ของ Vygotsky (Nicholl, 1998; citing Vygotsky) ที่กล่าวว่า ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ในฐานะเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาการทางสมอง เน้นพัฒนาการที่เหนือความสามารถปัจจุบันของผู้เรียนที่เรียกว่าเขตการพัฒนาใกล้เคียง (zone of proximal development) โดยใช้สถานการณ์ที่เลียดขีดความสามารถปัจจุบันของผู้เรียนแต่อยู่ ในขอบเขตของศักยภาพที่เด็กจะทำได้ด้วยการ ช่วยเหลือจากเพื่อนและผู้สอน การเรียนรู้

จะมีความหมายแก่นักเรียนถ้านักเรียนสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้เรียนรู้มาก่อน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สามารถพัฒนานักเรียนไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของตนเองได้สูงขึ้น (วิริยยุทธ วิเชียรโชติ, 2548; กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2553)

3. ประเด็นอื่นๆ จากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวมีลักษณะแนวคิดที่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะระบบการพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธ คือ ระบบไตรสิกขา กับหลักการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ให้แก่ประชาชนชาวไทย มีความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันได้อย่างน่ามหัศจรรย์ กล่าวคือ เรื่องของศีล สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องของสามห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวของคุณค่าของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องของสมาธิ สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องของเงื่อนไขคุณธรรมของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเรื่องของปัญญาตามแนวพุทธ สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องของเงื่อนไขความรู้ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ เมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจึงทำให้เกิดการบูรณาการผสมผสานกันได้อย่างลงตัว และมีประสิทธิภาพในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่เป็นสังคมที่ต้องผสมผสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในชาติและต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว นักเรียนจะมีความพร้อมกับการดำเนินชีวิตในบริบทสังคมไทยยุคปัจจุบันที่เป็นสากลในประชาคมอาเซียนได้อย่างมีความสุขดำรงรักษาอัตตลักษณ์ของความเป็นไทยให้ยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ

เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน

1. การสร้างศรัทธาโดยครูผู้สอน จะต้องเป็นประโยชน์ที่ดี ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ที่มีความหมาย ถ้าหากไม่สามารถทำได้ จะไม่ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเท่าที่ควร ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องกระตุ้น ปลุกเร้า และสร้างศรัทธาที่ฝังใจให้กับนักเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร และจะต้องคงความเป็นกัลยาณมิตรด้วยความจริงใจตลอดเวลาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่านักเรียนทุกคนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ การจัดชั้นเรียนควรมีโต๊ะหมู่บูชาหรืออาจมีสัญลักษณ์อื่นที่แสดงถึงความสงบเย็น ที่สามารถนำนักเรียนไปสู่การแสวงหาปัญญา และความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกที่ดีผ่านสัญลักษณ์ที่ดี

2. ครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ ต้องศึกษาและทำความเข้าใจ มองให้เห็นความสัมพันธ์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเนื้อหาทางพุทธศาสนา และเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธ คือ การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา กับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากศีล และสมาธิ เป็นรากฐานที่ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ ตั้งมั่น มีความพร้อมที่จะใช้พลังงานของจิตให้เป็นประโยชน์ ในขณะเดียวกัน ปัญญาซึ่งก็คือการรู้จักคิด ไตร่ตรอง ก็ช่วยเสริมให้ศีลและสมาธิมีความเข้มแข็งขึ้นและได้ผลดี

3. การให้เกียรติและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ รวมทั้งเห็นคุณค่าและความน่ารักในตัวนักเรียนในการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะจะช่วยให้เด็กนักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้น และที่สำคัญก็คือกล้าที่จะตั้ง

เป้าหมายในชีวิตที่เป็นเป้าหมายที่เกื้อกูลทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคมในอนาคต

4. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้าง ศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญหาและลงข้อสรุป และขั้นที่ 7 ขั้น ประเมินผลและประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการ เรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการค้นหาสัจธรรม ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งพุทธกาล ที่ต้องใช้ เวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีการจัดการเรื่องเวลาให้เหมาะสม โดยเฉพาะกิจกรรมการทดลอง การสำรวจนอกสถานที่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลามาก ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเผื่อ เวลาสำหรับกิจกรรมเหล่านี้ และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ในการวางแผนการเรียนการสอนจะช่วยลดช่องว่าง ระหว่างนักเรียนกับผู้สอนที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์และเห็นคุณค่าของตนเอง

5. ผู้สอนจะต้องสร้างศรัทธากับนักเรียนโดย จะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ(ปรโตโมสะ)ที่ดี ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร ด้วยการกำหนดปัจจัย ภายนอกที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และใช้ น้ำเสียงที่นุ่มนวลในขณะสั่งสอนเรื่องความดีงาม ใช้ น้ำเสียงที่เอาจริงเอาจังหรือเน้นย้ำ เมื่อถึงตอนอธิบาย กฎเกณฑ์กติกา ในการสั่งสอน แนะนำ บอกเล่าข่าวสาร การเรียนรู้ที่ถูกต้องดีงาม พร้อมทั้งดูแลบุคลิกภาพ และ ความเป็นกัลยาณมิตรของครูให้สามารถสร้างแรงจูงใจที่ ดี ประกอบกับเลือกเนื้อหาสาระความรู้ที่เหมาะสม น่าสนใจ โดยใช้กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย และใช้ สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยสร้างเสริมวิถี วัฒนธรรมแสงปัญญา (โยนิโสมนสิการ) กำหนด แนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความคิดการ ปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความจริงตามธรรมชาติ ตาม หลักไตรสิกขา เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางกาย สังคม

จิตใจ และปัญญา (ภาวนา 4) ซึ่งนำไปสู่ความเป็นผู้มี ปัญญา

6. ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะนำ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการตาม แนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฯ ไปใช้ ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาวิธีการจัดการเรียน การสอนในแต่ละขั้นตอนให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา นักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ตลอดจนต้องฝึกปฏิบัติตนเองในการเชื่อมโยงหลัก ไตรสิกขาให้สมบูรณ์พร้อมที่จะเป็นแบบอย่างต่อไป

7. ในเรื่องของการจัดเวลาเรียนที่ต้องใช้เวลา มากกว่า 1 ชั่วโมง ในบางกิจกรรม เช่น การ ศึกษาออก สถานที่ การทดลองที่ต้อง ใช้เวลารอผลการทดลองนาน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้สอนอาจปรับเวลาโดยขอ ปรับเปลี่ยนเวลาเรียนกับคุณครูวิชาอื่น เพื่อให้การจัด กิจกรรมราบรื่น ไม่ขาดตอน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา นักเรียน

8. การจัดกิจกรรมที่ต้องเน้นความสงบเย็น และสมาธิ ในกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นสร้างศรัทธา ผู้สอนจะต้องขอความร่วมมือ และทำความเข้าใจ กับ คุณครูห้องข้างเคียงที่จะเตรียมสถานที่ บรรยากาศใน การเรียนที่เป็นสัปปายะ ซึ่งเป็นที่สบาย เอื้ออำนวย และช่วยเกื้อกูลแก่การเรียนรู้ และประคับประคองรักษา สมาธิในการเรียน

9. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้ ควรมีการฝึกซ้อมผู้วิจัยร่วมที่เป็นครูผู้สอนในการสังเกต พฤติกรรมทางกายทางสังคม และทางจิตใจ โดยศึกษา ตัวบ่งชี้พฤติกรรมให้เข้าใจชัดเจน และฝึกคู่กับผู้วิจัย ซึ่ง ตรวจสอบความสอดคล้องเที่ยงตรงในการบันทึก กิจกรรม และเกิดความเข้าใจและความชำนาญ จึงเริ่ม สังเกตพฤติกรรมนักเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จุดสำคัญอยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขา ซึ่งมีลักษณะที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง ควรทำการวิจัยเพื่อสร้างความเป็น
อัตลักษณ์ความเป็นไทยของนักเรียน เพื่อการเข้าสู่
ความเป็นสากลภายใต้ประชาคมอาเซียนและประชาคม
โลกต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยโดยนำความเป็นพุทธและ
บริบทความเป็นสังคมไทยยุคปัจจุบันที่สะท้อนแนวคิด
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปขยายผลสู่ประชาชนชาว
ไทย ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

3. ควรศึกษาความคิดเห็นและความต้องการ
ของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและนักเรียนในการ
พัฒนาการจัดการศึกษา

4. ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาในโครงการวิจัย
แสวงหาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษา
ในท้องถิ่นเดียวกันจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและ
เอกชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย.
- _____. (2547). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถี
พุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุษากการ
พิมพ์.
- กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2555). *การจัดการเรียนการสอน
ตามแนวพุทธก้าวสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์*.
ราชบุรี: ธรรมรักษ์การพิมพ์
- _____. (2553). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการ
สอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธสำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาล
นครนายก*. ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
(หลักสูตรและการสอน) กศ.ด. (หลักสูตรและ
การสอน) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549).
เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.

ประเวศ วะสี. (2548). *ศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง*.
มติชน, (8 ตุลาคม 2548), 9.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2543). *ความคิดแหล่ง
สำคัญของการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์พุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2545). *รุ่งอรุณของ
การศึกษาเบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *สู่การศึกษา
แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธ
ธรรม.

_____. (2549). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
วิชั่นบุ๊คส์

_____. (2552). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รุ่ง แก้วแดง. (2543). *การปฏิรูปการศึกษาไทย ตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, ใน ปฏิรูป
การศึกษาแนวคิดและหลักการตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*.
หน้า 35-57. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน
จำกัด.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542). *พลังการเรียนรู้ในกระบวนทัศน์
ใหม่*. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ ปรีนติ้ง.

วีรยุทธ วิเชียรโชติ. (2548). *เทคนิคการเรียนการสอน
แบบอรรถาภิธาน ในกระบวนวิธีสืบสวน-สอบสวน
เพื่อการพัฒนา “เบญจลักษณ์” ในแนวพุทธ
ศาสตร์*. กรุงเทพฯ: VJ Printing.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ. (2543). *กรอบวิสัยทัศน์ และทิศทาง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9*. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ. (2549ข). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนา นโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- Beane, J. (1991, October). The Middle School: The Natural Home of integrated Curriculum. *Educational Leadership*, 49(2), 9-13.
- Bloom Benjamin S. (1976). *Taxonomy of Education Objective Handbook I: Cognitive Domain*. New York: David Mackey Company, Inc.
- Bruner, J.S. (1960). *Studies in Cognitive Growth*. New York : John Wiley & Sons, Inc.
- Carin, A.A. (1997). *Teaching Modern Science*. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Jacobs, G. M. (2001). *Learning Cooperative Learning Via Cooperative Learning. A Sourcebook of Lesson Plans for Teacher Education on Cooperative Learning*. (Reprinted). Singapore: SEAMEO.
- Joyce, B & Weil, M. (1996). *Models of Teaching*. Boston: Allyn & Bacon.
- Nicholl, T. (1998). *Vygotsky*. (Online). Available: <http://www.massey.ac.nz/~alock/virtual/trishvyg.htm>
- Reigeluth, C.M. (1983). *Instructional-Design Theories and Models: An Overview of their Current Status*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Romiszowski, A.J. (1987). *Designing Instructional Systems: Decision Making in Course Planning and Curriculum Design*. London: Kagan.
- Slavin, R. E. (1995). *Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice*. Boston: Allyn and Bacon.
- Travess, D.P. & Revore, R.W. (1990). *Foundations of Educations: Becorning a Teacher*. 2nd ed. Englewood Cliffs. N.I.: Prentice-Hall.
- UNDP. (1997). *Concept and Theories of His Majesty The King on Development*. In Commemoration of the 50th Anniversary of King Bhumibol Adulyadej's Accession to the Throne. United Nations Development Programme, Bangkok: Keen Publishing.